

Відгук
офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента, професора
кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса
Грінченка Желанової Вікторії В'ячеславівни
про дисертаційну роботу Мамиченка Сергія Анатолійовича
„Формування культури конкурентних відносин у майбутніх
фахівців з бізнес-адміністрування у фаховій підготовці”, подану на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. В умовах глобалізаційних змін й глибинних трансформацій всіх сфер сучасного українського суспільства особливої ваги набуває феномен конкуренції. При цьому суттєвою рисою сьогодення стало ринкове середовище, що зумовлює зростання ролі фахівців з бізнес-адміністрування в економіці нашої держави. Зазначені об'єктивні чинники детермінують необхідність й доцільність формування компетентних, конкурентноспроможних фахівців з бізнес-адміністрування з розвинутою культурою конкурентних відносин, що спрямована на побудову ефективних стратегій конкурентної взаємодії. Відтак окреслений аспект професійної підготовки фахівців з бізнес-адміністрування потребує обґрунтування й розробки наукового й інструментального супроводу. Отже є очевидним, що актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у обґрунтуванні й впровадженні педагогічних умов формування культури конкурентних відносин майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування у процес фахової підготовки у закладах вищої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах реалізації науково-дослідної теми кафедри педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” „Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології” (державний реєстраційний номер 0117U002054). Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (протокол № 5 від 25 листопада 2016 р.) та узгоджено в

Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 6 від 28 листопада 2017 р.).

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз наукової новизни представленого дослідження дає підстави констатувати, що автором *вперше*: обґрунтовано та розкрито сутність поняття „культура конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування”; визначено структуру культури конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування, що містить когнітивний, операційний, ціннісний та особистісний компоненти; обґрунтовано та експериментально перевірено умови формування культури конкурентних відносин майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти, якими є: 1) використання модульно-рейтингової технології у навчальному процесі закладу вищої освіти; 2) активізація професійної мобільності студентів; 3) забезпечення спрямованості на здоровий спосіб життя; 4) знайомство з принципами клієнтського бізнесу; 5) активізація самопрезентаційної діяльності студентів; 6) організація процесу підготовки на основі використання технік тайм-менеджменту); *уточнено* сутність базових понять дослідження: „культура”, „професійна культура”, „конкуренція”, „конкурентоспроможність”, „конкурентні відносини”; *удосконалено* форми, методи й технології фахової підготовки майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування; *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо методології, змісту фахової підготовки фахівців з бізнес-адміністрування, підходів до визначення критеріїв та показників сформованості культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування, розробки діагностичного інструментарію її дослідження.

Наукове значення результатів дослідження акумулюється у наступних позиціях:

1. Подано історіографію проблеми формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування, що представлена трьома ґрунтовними векторами: 1) ретроспективний аналіз наукових

досліджень конкуренції й конкурентних відносин; 2) дослідження генези вищої економічної освіти; 3) розробка історіографії розвитку ідей формування професійної культури у студентів ЗВО. Підсумком ретроспективно-аналітичної роботи дисертанта стало виокремлення трьох історичних періодів, що характеризують докорінні зміни в наукових підходах та практичній зацікавленості до формування культури конкурентних відносин.

2. Здійснено ґрунтовний термінологічний аналіз, презентовано графічну інтерпретацію структури поняттєвого апарату дослідження, що містить дві групи понять, а саме: загальні й конкретні поняття. При цьому особлива дослідницька увага автора приділена дефініційному аналізу базового поняття дослідження „культура конкурентних відносин” та його семантичних складників (культура, конкуренція, конкурентні відносини).

3. Обґрунтовано методологічні засади дослідження, що представлені поліпідхідним синтезом системного, компетентнісного та діяльнісно-культурологічного наукових підходів.

4. Визначено структуру культури конкурентних відносин майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування, що містить когнітивний, операційний, ціннісний, особистісний компоненти, які стали засадою для визначення критеріального апарату дослідження.

6. Виокремлено комплекс педагогічних умов ефективного та оптимізованого формування культури конкурентних відносин майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування, а саме: 1) використання модульно-рейтингової технології у навчальному процесі ЗВО; 2) активізація професійної мобільності студентів; 3) забезпечення спрямованості на здоровий спосіб життя; 4) знайомство з принципами клієнтського бізнесу; 5) активізація самопрезентаційної діяльності студентів; 6) організація процесу підготовки на основі використання технік тайм-менеджменту.

Таким чином, суттєві науково-теоретичні результати Мамиченка С. А. зумовили розробку доцільного й ефективного практичного доробку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження у процес професійної підготовки фахівців з бізнес-адміністрування. Практичні здобутки автора диференційовані за навчальним й виховним напрямками й представлені такими напрацюваннями:

- репрезентовано базовий перелік навчальних дисциплін за освітньою програмою „Бізнес-адміністрування” для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти й проаналізовано їх формувальний потенціал щодо компонентів культури конкурентних відносин майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування;

- модифіковано зміст навчальних дисциплін („Кар’єрний менеджмент”, „Самоменеджмент”) у напрямі розширення уявлень про обрану професію, її соціальну й економічну цінність; стимулювання пізнавальної мотивації й ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності; формування високого рівня культури конкурентних відносин;

- представлено розробки виховних заходів („Правила конкурентних відносин в економіці”, „Школа лідерства” та ін.), які впроваджувались переважно у позааудиторній діяльності студентів;

- запропоновано зміст та алгоритми проведення ділових ігор („Конкурентна взаємодія в групі”, „Рефлексивне слухання співрозмовника”, „Оцінка конкурентної поведінки”); рефлексивних дискусій („Я – фахівець з бізнес-адміністрування”, „Професійний етикет”, „Принципи культури конкурентних відносин”, „Імідж фахівця”); аналізу проблемних ситуацій („Конфліктна ситуація в групі”, „Скандальний співробітник”).

Результати дослідження Мамиченка С. А. можуть бути використані у процесі розробки навчальних програм й дидактико-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування, менеджменту, економіки. Представлений доробок є корисним для впровадження у освітній процес здобувачів економічних спеціальностей другого (магістерського) рівня вищої освіти, зокрема, організації виробничої

практики магістрантів, а також – для використання у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників та у самоосвітній діяльності студентів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) (довідка про впровадження № 1/1060 від 27.10.2020 р.), Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка про впровадження № 18/86-02-236 від 24.10.18), Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (довідка про впровадження № 24/72-05-311 від 18.06.20), ВСП „Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури” (довідка про впровадження № 92/77-06-154 від 21.08.20), ВСП „Київський індустріальний коледж Київського національного університету будівництва і архітектури” (довідка про впровадження № 483 від 01.10.18).

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення дисертаційної роботи повно висвітлено в 22 наукових працях, з них – 5 статей у наукових фахових виданнях України; 1 – у зарубіжному періодичному виданні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Репрезентовані в дисертаційній роботі наукові положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації є переконливими й обґрунтованими. Варто відзначити, що вони мають міждисциплінарний характер, тобто представлені відповідно феноменології педагогіки, психології, менеджменту освіти й економіки. При цьому основною концептуальною ідеєю дисертації є положення про те, що культура конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування є складним інтегрованим особистісним конструктом, що ефективно формується у засіб впровадження комплексу педагогічних умов. Суголосно цій позиції культура конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування, на думку автора, є видом професійної культури, що забезпечує досягнення економічних цілей

оптимальними й етично прийнятними засобами через ефективну співпрацю та сумлінне суперництво в умовах конкуренції.

Безперечним позитивом дисертації є опрацювання великого діапазону наукових праць, що надали можливість дисертанту обґрунтувати свої авторські позиції.

Достовірність отриманих теоретичних та практичних розробок Мамиченка С. А. визначено за допомогою сучасних методів наукового дослідження із застосуванням методів математичної статистики й зумовлена ґрунтовною програмою експериментального дослідження.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Представлена дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (305 найменувань, із них 8 іноземною мовою), 9 додатків, 18 таблиць, 9 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 281 сторінка, з них основного тексту – 215 сторінок.

Варто відзначити, що структура дисертаційної роботи Мамиченка С. А. є виваженою та доцільною. Загальна логіка роботи побудована за дедуктивним принципом. Поданий у першому підрозділі місткий ретроспективний матеріал щодо витоків феномену конкуренції та конкурентних відносин уможливив цілісне розуміння об'єктивних історичних передумов сучасного трактування культури конкурентних відносин й став інформаційним підґрунтям для аналізу базового поняття дослідження „культура конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування”.

Суттєвим напрацюванням дисертанта є представлений у другому розділі стадіальний виклад результатів констатувального, формувального, контрольного етапів експерименту (теоретична стадія, методична стадія, діяльнісна стадія, аналітична стадія), що сприяло більш чіткому й детальному висвітленню проведеного дослідником експерименту.

Загальні висновки є суголосними поставленим дисертантом завданням.

Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Мамиченка С. А., висловимо деякі зауваження й побажання.

1. На нашу думку, потребує уточнення (за структурно-діяльнісною ознакою) логіка побудови структури культури конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування. Маємо рекомендувати таку послідовність подання її компонентів: ціннісний, когнітивний, операційний та особистісний.

2. Відзначимо певну недоцільність інтеграції діяльнісного й культурологічного наукових підходів у діялісно-культурологічному, оскільки зазначені наукові підходи відносяться до різних рівнів методології. До того ж варто було б до переліку наукових підходів, що є ґрунтовними у представленому дослідженні, додати аксіологічний методологічний підхід, оскільки автор звертається до феномену цінностей й ціннісних орієнтацій, як складників культури конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування.

3. Вважаємо, що було б доцільним більш чітко представити діагностичний інструментарій роботи відповідно до показників сформованості культури конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування, можливо у табличній формі. Таке його подання сприяло б більш детальному висвітленню логіки використання діагностичних методик.

4. Маємо відзначити як менш вдалий якісний складник статистичного аналізу, що поданий дисертантом у експериментальній складовій дисертації.

5. Зауважимо, що робота набула б більшої переконливості за умови цілісного подання практичного доробку дисертанта в додатку.

Отже, висловлені зауваження засвідчують перспективи та відкритість досліджуваної проблеми і не зменшують позитивної оцінки дисертаційної роботи Мамиченка Сергія Анатолійовича.

Загальний висновок

Дисертація на тему „**Формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування у фаховій підготовці**” є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та п.10 „Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії” (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – **Мамиченко Сергій Анатолійович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії
та історії педагогіки
Київського університету
імені Бориса Грінченка

В. В. Желанова

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС

Желанова В.В.

(ПІБ)

Желанова В.В.

(підпис)

08.11.2020

